

Snel stijgend internationaal niveau

Opkomst Oostbloklanden

De periode met internationale titels en wereldrecords records leek voor Nederland voorgoed voorbij. Wereldwijd groeide de concurrentie. Voor de Oostbloklanden waren sportsuccessen een uitstekend middel hun imago te verbeteren en prestige te verwerven. Dat deden zij met alle denkbare middelen. Voor de Nederlandse atleten werd het daarom steeds moeilijker bij te blijven, laat staan uit te blinken.

Theo Saat achtmaal sprintkampioen

Na vier succesvolle kampioenschappen kwam bij de EK in het Neufeldstadion in Bern 1954 de kater. Door blessures moesten Fanny Blankers-Koen en Wim Slijkhuis noodgedwongen toekijken. Van de zes vrouwen en zeven mannen was Puck van Duyne-Brouwer goed voor de tweede plaats op de 100 meter in 11,9. Zij liep in de serie van de 200 meter een blessure op, waardoor de 4 x 100 meterploeg niet kon lopen. Theo Saat behaalde op de 100 meter de zesde plaats in 11,1. In Nederland was hij een aantal jaren de toonaangevende sprinter met zes kampioenschappen op de 100 en twee op de 200 meter. Janus van de Zande

werd zevende op de marathon in 2.29.29.

Jarenlang had de Nederlandse atletiek gesteund op Fanny Blankers-Koen en Wim Slijkhuis. Met hun wegvallen kwam een einde aan een bloeiperiode. De publieke belangstelling liep terug.

Toch had Nederland in de jaren vijftig een klasse-atleet in de persoon van Henk Visser. Hij bracht in 1956 het Europese record verspringen op 7,98 meter. Door zijn wisselvalligheid bleven verdere aansprekende

*Henk Visser
Europees
recordhouder
verspringen met
7,98 meter*

resultaten uit. De 7,98 meter heeft lang op de nationale recordlijst gestaan. Pas in 1987 overtrof Emiel Mellaard deze afstand met 8,02 meter. Later volgde nog meer verbeteringen, tot 8.19 meter toe.

Het trauma Melbourne

Hoewel niet alle Olympische Spelen in dit boek uitgebreid aan de orde komen, ligt het voor de hand dat Melbourne 1956 meer aandacht krijgt. Nederland trok zich terug en de atleten fungeerden als de kop van jut.

Vijfkampster Dini Hobers, sprintster Puck van Duyne-Brouwer, tienkamper Eef Kamerbeek en verspringer Henk Visser waren met trainer Jo Grootewal de grote groep deelnemers vooruit gereisd. Zij vertrokken op 29 oktober om ruimschoots te kunnen acclimaliseren.

Tot hun ontsteltenis zond het Nederlands Olympisch Comité op 7 november vanuit Nederland het volgende telegram aan directeur Wim van Zijll:

'Verlaat allen het Olympisch dorp. Zoek elders onderdak. Draag burgerkleding, indien onmogelijk verwijder badge. Wacht komst Paulen af die 11 november uit Nederland vertrekt voor verdere instructies. Trek alle hotelreserveringen in.'

In Melbourne geloven ze hun ogen niet: Puck van Duyn-Brouwer, Dini Hobers, Henk Visser en trainer Jo Grootewal

De opdracht had te maken met de inval van de Sovjet-Unie in Hongarije en de bloedige strijd in de straten van Boedapest. De gebeurtenissen brachten in de hele wereld een golf van afschuw teweeg. De verontwaardiging was vooral in Nederland groot, omdat een vergelijking met de bezettingstijd snel was gemaakt. De sfeer was meer dan ooit anti-Sovjet, maar uiteraard ontbraken de machtsmiddelen om aan de inval een einde te maken. Of toch? NOC-voorzitter Johannes Linthorst Homan had als fel anti-communist de oplossing.

Hij was eerder commissaris van de koningin geweest in Groningen en was in de oorlogsjaren een van de drie leiders van de omstrede Nederlandsche Unie. Linthorst Homan vond dat de sport een voorbeeld moest geven aan de machteloze politiek. Hij stelde voor niet naar Melbourne te gaan. Het was volgens zijn argumentatie in strijd met de Nederlandse eer en waardigheid bij de Spelen de met bloed bevleete Russische vlag te eren. Bijna alle bonden waren het met hem eens.

De vaderlandse media hadden voor zo'n doortastende beslissing alleen maar lovende woorden. Anders dan in Melbourne, waar de atleten met stomheid waren geslagen en zich geslachtofferd voelden. De aanwezige journalisten konden hun oren niet geloven. Zij kregen kort daarna van hun hoofdredacties de opdracht terug te keren. Nog minder begrip toonde de grote kolonie Nederlandse emigranten die zich op de komst van 'onze' Olympiërs had verheugd. Het Internationaal Olympisch Comité probeerde het NOC tot

andere gedachten te brengen, maar de Nederlandse organisatie bleef bij haar besluit.

Eef Kamerbeek wilde als toeschouwer de Spelen bijwonen. Hij zwichtte voor het dreigement dat hij dan nooit meer op wedstrijden in Nederland zou mogen uitkomen. Nadat Puck van Duyn-Brouwer had laten weten het met de NOC-beslissing faliekant oneens te zijn, werden later en dreigementen haar deel. Zij werd uitgemaakt voor communiste en kreeg dreigbrieven met teksten als 'ze moesten jou voor de tanks gooien'. Puck van Duyn-Brouwer was zo teleurgesteld over de gang van zaken dat zij terstond haar sportcarrière beëindigde.

De toenmalige AW-redacteur Bart Kappenburg behoorde tot degenen die hun stem verhieven. Zijn commentaar werd 'van hogerhand' naar de prullenbak verwezen. Nadat hij openlijk zijn gal had gespuwd over het feit dat de vaderlandse pers zijn plicht had verzaakt door niet of nauwelijks over Melbourne te berichten, was het echt mis. Boze woorden van Paulen waren het gevolg. Voor de ANP-journalist Leo de Wolff waren de gevolgen groter. Hij liet vanuit Melbourne weten geen begrip te hebben voor het NOC-besluit. Als straf plaatste de directie van het Algemeen Nederlands Persbureau hem over naar Schiphol.

Wim Mosterd, later begeleidend arts bij Olympische Spelen, was in 1956 speler van de nationale waterpoloploeg. In de *Kroniek van de Olympische Spelen* zegt hij over de kater van Melbourne:

'Er waren veel mensen in de Olympische ploeg die zich jaren op dit evenement hadden voorbereid. Zij zijn daardoor sociaal-maatschappelijk minder goed terechtgekomen dan het geval was wanneer ze niet zo veel tijd in de sport hadden geïnvesteerd. Weinigen kunnen zich nu nog voorstellen wat het in die dagen betekende om naar Melbourne te gaan. We waren kinderen van een tijd waarin de vakanties niet verder gingen dan Scheveningen of hooguit de Ardennen. Maar naar Spanje of Italië reizen, dat was er niet bij. Een trip naar Melbourne was met recht een wereldreis. Wat konden we ons daar nu bij voorstellen? In december naar Melbourne en daar het Sinterklaas vieren in de zon! Het enige dat ik later nog van het NOC heb gehoord was, of ik mijn ticket wilde terugzenden. Aan nazorg werd niets gedaan, helemaal niets.'

Opmerkelijk was dat de Hongaarse en de Russische ploeg op de Spelen van Melbourne wél van de partij waren. Zij kwamen zelfs tegen elkaar uit. Vreemd deed het ook aan dat al na enkele maanden Russische en Nederlandse schaatsers met elkaar de strijd aanboden, alsof er niets aan de hand was geweest. De gevolgen van de NOC-beslissing waren groot. Ons land stond vrijwel alleen. Nederland kreeg alleen steun van het fascistische Spanje. Dat Zwitserland niet meedeed had te maken met vervoersproblemen. De Nederlandse sport was in een isolement geplaatst. Vier jaar later, bij de Spelen in Rome, openbaarden zich de gevolgen in de vorm van minimale resultaten. In Tokio werkte dat in 1964 nog na.

Dini Hobers na de eerste dag op de vijfkamp in Stockholm op kop

Hannie Bloemhof (67) geeft in Stockholm het stokje over aan Ine Spijk (72). Met Ria van Kuik en Joke Bijleveld liepen zij op de 4 x 100 meter met 46,1 een nationaal record

Aanvankelijk onthield men zich in Nederland van veel commentaar. In latere jaren werd de juistheid van de NOC-beslissing steeds vaker in twijfel getrokken. Linthorst Homan was de enige die altijd achter het boycot-besluit is blijven staan. De vroegere directeur van het Nederlands Olympisch Comité, Wim van Zijll, liet later weten dat Linthorst de beslissing 'er door had gedrukt'. NOC-bestuurslid Van Houten schreef dat hij het voorstel weliswaar had ondersteund, maar dat dit niet unaniem was gebeurd. Hij voegde hieraan toe achteraf niet gelukkig met de besluitvorming te zijn geweest. Chef de mission Kees Kerdel had het NOC-besluit gesteund. Hij zei in een interview:

'Achteraf gezien is mijn opstelling de grootste fout geweest die ik in mijn leven heb gemaakt.'

Pahud de Mortanges, viervoudig winnaar van Olympisch goud en later NOC-voorzitter was ook duidelijk:

'Het NOC heeft ten opzichte van de sport de plicht wel te gaan. Wij bedrijven Olympische Spelen en willen ons niet heen en weer laten slingeren door politieke zaken.'

EK Stockholm 1958

Dankzij een schenking van 8000 gulden van de KNVB kon de KNAU een team afvaardigen naar de Europese kampioenschappen van 1958 in Stockholm.

De beste prestatie leverde Dini Hobers op de vijfkamp. Zij stond na de eerste dag bovenaan, maar werd uiteindelijk na drie dagen vierde. Dezelfde klassering behaalde de vrouwen estafetteploeg op de 4 x 100 meter, bestaande uit Hanny Bloemhof, Ine Spijk, Ria van Kuik en Joke Bijleveld (46,2). Eef Kamerbeek werd zesde op de tienkamp. De zesde plaats op de 80 meter horden was ook weggelegd voor de

Joke Bijleveld ... nationale records verspringen met 6,28 en 6,31 meter

Zeeuwse Wil Bakker-Cysouw (11,5). De PSV'er Henk Haus maakte nog een breed in de kranten uitgemeten spectaculaire val op de 800 meter. Peter Nederhand, de viervoudige kampioen op de 110 en 200 meter horden, vergat dat het verkeer, toen nog, links reed. Dat leverde hem een harde aanraking met een tram op. Hij belandde voor enkele dagen in het ziekenhuis.

Tienkamp met zondvloed

Bij de Spelen van Rome in 1960 eindigde Henk Visser bij het verspringen met 7,66 meter als zevende. Joke Bijleveld had dezelfde klassering bij de vrouwen met 6,11 meter. Hoogspringster Nel Zwier werd

negende met 1,65 meter. Eef Kamerbeek had de Olympische Spelen van Melbourne 1956 knarsetan-dend aan zich zien voorbijgaan. Vier jaar later leverde hij in Rome een prestatie van wereldformaat door op de tienkamp vijfde te worden, nadat de strijd wegens een zondvloed uren achtereen was stilgelegd.

Olympisch drama

De destijds in Nederland wonende Surinamer Siegfried Wim Essajas (25) kan zijn dramatische ervaring bij de Olympische Spelen van Rome 1960 nog steeds niet vergeten. In de ochtenduren had hij moeten aantreden voor de serie van de 800 meter. Op dat tijdstip trainde de AAC'er op een veldje bij het Olympisch dorp. Hij dacht dat hij 's middags zijn Olympisch debuut zou maken. Hoewel Jo Moerman, de Nederlandse ploegleider, niet de verantwoording had voor de Surinaamse eenmansploeg, had hij toch de avond tevoren Essajas twee keer attent gemaakt op een mogelijk vervroegd aanvangs-uur. Essajas liet zich echter leiden door de Surinaamse chef d'équipe Fred Glans. Die was niet van de verandering op de hoogte. Wim Essajas ging de geschiedenis in als 'de atleet die zich had verslapen', zoals de kranten kopten. Letterlijk was dit niet waar, maar een blunder was het wel.

Het is Essajas later in Suriname niet voor de wind gegaan. Zijn huis in Paramaribo brandde tot de grond af. Zijn atletiekfoto's gingen ook in vlammen op.

Links Peter Nederhand op de 110 meter horden. Daarnaast Marius Bos, Eef Kamerbeek en Jan Parlevliet

VALSE START

'Zeventien jaar was Jan van Uden en 't was zijn eerste vliegreis. Op de terugtocht, ergens hoog boven de Noordzee, toen de KLM-machine geen ongezellige kuren meer vertoonde, kreeg ie de gelegenheid "zijn zonden" te overdenken. 't Was ook erg! De kranten hadden er zo'n ophef van gemaakt: een 17-jarige, een juniortje nog

in de Nederlandse ploeg tegen Engeland, dat was me wat. En 't was nog nooit van tevoren gebeurd. Niet dat die knaap het niet verdiend zou hebben, neen, dat allerminst. Maar erg jong was ie toch wel. En wat gaf dat een verantwoording. Die verantwoording deed het 'm, geloof ik. Over 4 x 440 yards, van meterafstanden wilden de Engelsen nog niets weten, ging de estafette en onze debutant fungeerde als eerste loper, "Stel je voor dat het mis zou gaan". Hij durfde er niet aan te denken.

Enfin, het ging mis. En niet zo zuinig ook. "On your marks..." en in het startblok ging onze vriend. "Ready..." benning! Toen gebeurde het... de estafettestok, z'n enige houvast, waaraan hij al zijn wedstrijden had kwijt gekund, floepte al bij de eerste beweging niet langs maar tegen zijn been en van dat lichaamsdeel kreeg de houten stok meteen wat je noemt, een pracht zwieper. Weg stok, weg race! Je had onze man moeten zien hollen. In plaats van op jacht naar de Engelsman, achter die bliksemse stok aan. Onze jonge international was niet alleen zijn stok, maar meteen ook zijn beheersing kwijt. Het handjevol Nederlanders stond verstomd door dit drama-in-zakformaat. Dat was het debuut van de Limburgse Jan van Uden, die minder dan twee jaren tevoren met de atletiek in aanraking kwam. We zouden hem tekort doen, als we ons verhaal niet afmaakten. Want temidden van die duizenden Engelsen en dat handjevol Nederlanders was er één, die op z'n qui vive was; de starter! Dat was Jan zijn geluk. Hij was de man, die niet naar zijn hoofd, maar naar zijn pistool greep en in een onmiddellijke reactie nog eens schoot, toen onze Jan uiteindelijk de stok had opgeraapt en achter zijn rivaal aan wilde. En dat tweede schot betekende slechts één ding: overlopen. De starter bleef stoïcijns, hij zei alleen: "let us have a race".

En de Engelse atleet die zich had afgevraagd, waar die befaamde Jan van Uden toch wel bleef, hoorde het ook. Er werd dus opnieuw gestart, met één zelfbewuste atleet, de Engelsman, en met één knaap, die als in trance, met een doodsbleek gezicht en zijn hand als een klauw om het estafettehout, het noodlot wachtte. Het ging natuurlijk niet opnieuw fout. Jan van Uden liep zelfs een formidabele race en verloor als enige van de vier Nederlandse lopers geen meter. 't Kwam dus toch nog weer goed. Dit alles overdacht Jan van Uden in de huiswaarts koersende KLM'er, met zijn voor atletiekend Nederland zo'n kostbare lading, de 40 koppentellende interlandploeg, aan boord. Van hen was Jan niet alleen de jongste, maar ook de meeste belovende. Onschuldig en onbewust van sluimerende talenten had, Jan, zoals zovelen, nog twee jaar tevoren (hij was toen 15) tegen een bal getrapt en had hij zich ook eens laten "lijmen" voor een veldloop in het heuvelachtige Zuidlimburgse land. Hij won spelenderwijs. Het was het begin van zijn eerste seizoen, dat hij met 32 overwinningen afsloot. Luttele maanden later zongen Belgische dag- en sportbladen de lof over de knaap, die uit een veld van 750 deelnemers de "Cross du Scolaires" in het voor hem nabije Brussel had weten te winnen. Jan van Uden had zijn tweede atletiekjaar volgemaakt, maar kort voor het zover was, had hij alweer het grote Brusselse gebeuren op zijn naam gebracht. Dit keer was het geen verrassing meer, want Jan van Uden was voor velen reeds winnaar bij voorbaat! De voorspelling kwam uit; Jan van Uden was oppermachtig en liep, uitgezonderd de eerste honderden meters (van de 3500) "solo". Jan van Uden was een zeer groot talent, zoals je er maar zelden een ontmoet. In zijn sintelbaantijd kwam hij als 18-jarige tot een persoonlijk record op de 400 meter van 47,09. (Aken 16.6.1960) en als 19-jarige tot 1.50,5 op de 800 meter.

Van Uden heeft in zijn leven niet veel geluk gehad. Hij werd later door een hersenbloeding getroffen, met alle ernstige gevolgen vandien. Hij kreeg een aangepaste woning en moest zich voortbewegen in een elektrische rolstoel.

B.K.

DOE-HET-ZELF BAAN

Schaesberg, een snel groeiende club uit het uiterste zuiden van Limburg, was in 1960 bezig met de aanleg van een atletiekbaan, toen er een telefoontje uit Geleen kwam: 'Hier ligt gratis 100 ton sintels, maar je moet het wel spoedig komen halen en zelf zorgen voor het zeven'. Dezelfde avond lag de 100 ton al in Schaesberg. Vele gediensstige handen zorgden in de avonduren voor het zeven. De medewerkers zagen er uit als echte Limburgse mijnwerkers. Na enkele weken was de baan klaar. Spoedig daarna werd een internationale wedstrijd gehouden.

'INTERGEALLIEERD' IN DE VLIERT

Op 3,4 en 5 augustus 1962 vonden op de Bossche sintelbaan De Vliert de intergeallieerde militaire kampioenschappen plaats. Nauwelijks gadeslagen door de landelijke media was het toch een hoogwaardig sportief gebeuren. Vooral de USA-atleten leverden uitstekende prestaties. De resultaten van de Nederlandse militairen waren mager. De beste prestatie kwam op naam van marechausee Henk Snepvangers. Hij moest op de 1500 meter alleen de Fransman Wadoux laten voor gaan. Frans Künen, onze beste stayer, werd zesde op de 10 kilometer.

Met overmacht werd Gerda Kraan in Belgrado Europees kampioene 800 meter

op 2.05,5. In dat jaar verloor zij géén wedstrijd. Vanaf 1959 was zij vijfmaal achtereen Nederlands kampioene op de 800 meter. Op die afstand brak zij tienmaal het nationale record. Zij deed dat ook drie keer op de 400 meter. In 1968 beëindigde zij haar sportcarrière. Gerda Kraan luidde een tijdperk in, waarin onze middenafstandloopsters een rol van betekenis speelden.

Cees Koch werelds beste linkshandige werper

Cees Koch was lange tijd de primus inter pares in Nederland op discus en kogel. Bij de senioren werd hij zestien maal Nederlands kampioen en verbeterde hij veertien keer een nationaal record. Het zilver op discus bij het Europees kampioenschap in Belgrado van 1962 was zijn grootste triomf.

Cees Koch deed in 1956 als militair mee aan discuswerpen in Athene bij de Intergeallieerde Militaire kampioenschappen. Koch hierover:

'Het was zo'n 45 graden Celsius. Daarom begonnen de wedstrijden pas om elfuur 's avonds. Traditiegetrouw vonden deze plaats in het stadion, waar in 1896 de eerste moderne Olympische Spelen waren gehouden. Dit stadion met korte bochten is ellipsvormig.

(zie vervolg op pagina 99)

Gerda won met straatlengte

Het was de KNAU duidelijk geworden dat kleine selectieve afvaardigingen de voorkeur verdienden. Bij de EK 1962 in Belgrado pakte dat goed uit. Cees Koch veroverde met 55,96 meter zilver op discus. De

later naar de Verenigde Staten verhuisde Tilly van der Zwaard behaalde brons op de 400 meter met 54,4. Henk Snepvangers werd met 3.44,8 zevende op

Tilly van der Zwaard geeft aan: ik ben derde op de 400 meter

de 1500 meter. Net buiten de prijzen in Belgrado viel verspringster Joke Bijleveld. Met 6,21 meter bleef zij slechts één centimeter verwijderd van het zilver of brons. Twee jaar daarvoor had zij het uit 1943 daterende record van Fanny Blankers-Koen met drie centimeter overtroffen door 6,28 meter te springen.

Belgrado bracht ook, waarop de KNAU sinds de Brusselse successen twaalf jaar had gewacht: een gouden medaille. De Haagse politie-agente Gerda Kraan liep in een indrukwekkende 800 meter en iedereen op afstand. Zij won met straatlengte in de Europese recordtijd van 2.02,8. Het betekende de derde plaats op de wereldranglijst van dat jaar. Na zijn vijfde plaats bij de Olympische Spelen van Rome 1960 behaalde Eef Kamerbeek in Belgrado de vierde plaats op de tienkamp.

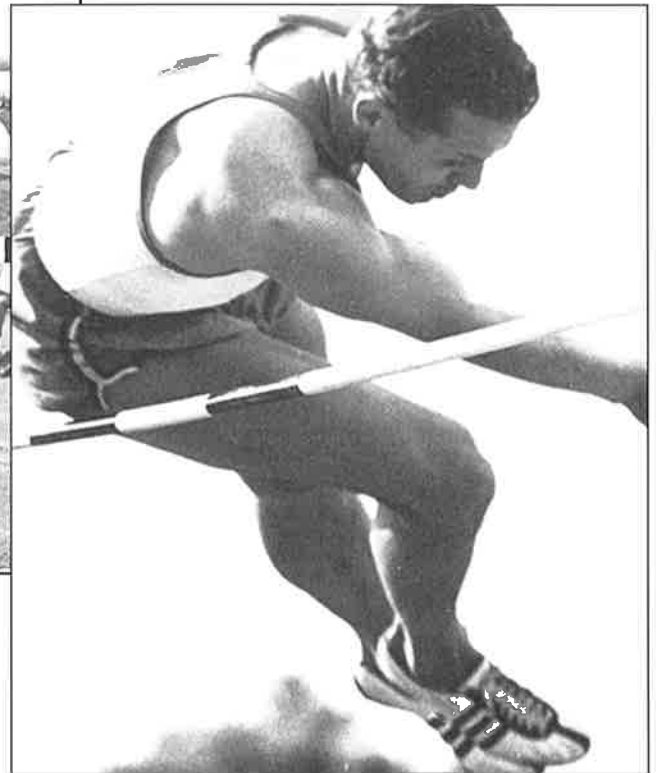
Naast het goud bij de EK van Belgrado 1962 bracht Gerda Kraan in 1963 het Europees record op de 880 yards

Cees Koch

Naast Eef Kamerbeek zijn maatjes Herman Timme en Jelle Doornbos

10-kamper
Eef
Kamerbeek
op z'n best

Eef Kamerbeek

Dat Eef Kamerbeek een atleet van betekenis is geweest, blijkt niet alleen uit zijn elf opeenvolgende tienkamptitels (1954-1964). Zesentwintig tienkampen bracht hij tot een goed einde. Elf maal verbeterde hij het nationaal record op dit nummer. Zijn record uit 1962 werd pas in 1976 door Eltjo Schutter verbeterd. Kamerbeek behaalde zeven nationale titels op de 110 meter horden en twee op de 200 meter horden. Eénmaal werd hij nationaal kampioen discuswerpen. Acht keer verbeterde of evenaarde hij het Nederlands record op de 110 meter en driemaal op de 200 meter horden. Als talisman nam Eef Kamerbeek altijd een groen gerafeld petje mee. Hij kocht het tijdens een trip naar IJsland in 1955. Sindsdien was dit onooglijke kledingstuk voor hem een onmisbaar attribuut. In 1962 werd hij koninklijk onderscheiden.

(vervolg van pagina 97)

De breedte op het middenterrein is daardoor geringer van afmeting dan gebruikelijk. De sector, waaruit bij het discuswerpen gegooid moest worden, was zestig graden. Als je een beetje ver gooide, zat je gegarandeerd in de tribunes. Dat hadden we met z'n allen gauw door. Het deed ons veel plezier om 's avonds na elfuur de discussen in de tribunes – zonder publiek – te werpen. Na ruim een uur waren er nog maar enkele geldige worpen. Nadat de wedstrijdleiding had ingegrepen, wierp iedereen keurig binnen de versmalde sector. De wedstrijd eindigde om half drie 's nachts.'

Veel evenementen, veel activiteiten

Het aantal landenwedstrijden was groot. Nederland trad aan tegen IJsland, Roemenië, Italië en Spanje. Aan de 'Zeslandenwedstrijd' in de jaren zestig namen West-Duitsland, Frankrijk, Italië, Zwitserland, België en Nederland deel. In 1963 werd deze wedstrijd in Enschede gehouden. Onze atleten en atletes konden het echter tegen veel landen niet bolwerken. Als alternatief ontstond in 1963 het Benelux-team dat al direct begon met een kansloos verloren wedstrijd tegen Engeland. In 1969 ging de Benelux in Oslo tegen Noorwegen ook roemloos ten onder. Roemloos, omdat na zes jaar de Benelux-ploeg nog geen enkele interlandwedstrijd had gewonnen. Het betekende het begin van het einde. In 1974 ging een Benelux-ploeg voor het laatst naar Oslo. Die verloor opnieuw van de Noren en de Britten. Gelukkig was in 1967 een samenwerking tot stand gekomen tussen kleine West-Europese landen. Dat mondde uit in landenwedstrijden om de 'West Athletic Cup' en later in individuele inschrijvingen (West Athletic Games). De overvolle wedstrijdkalender maakte in 1998 een einde aan de samenwerking tussen de acht aangesloten landen.

Nationaal zeer populair waren de koffie- en broodwedstrijden op de in 1935 door werklozen aangelegde Nenijsbaan in Rotterdam. Deze

Frans Künen intergeallieerd kampioen op de 5000 meter in Berlijn

wedstrijden, die onder leiding van Cor Bassant drommen ateten (800-900) trokken, duurden van 's ochtend 11 uur tot half zeven in de avond. Gezellig voor de atleten, maar een zware belasting voor de juryleden. Het publiek werd nimmer geboeid, omdat uit het 'mieren-nest' niet was wijs te worden. Al in 1917(!) was een begin gemaakt met een competitie. Na een wedergeboorte in 1963 begon men direct al met meer dan 100 teams (42 dames, 61 heren), verdeeld over drie klassen.

Jaarlijks nemen nu honderden teams hieraan deel. Annie Salari uit Deventer en Cees de Boer uit Krommenie waren de eersten van een reeks competitieleiders. Ondanks veel aanpassingen wijkt de competitie weinig af van de opzet in de jaren zestig. De KNAU kent nu aparte competities voor senioren, voor veteranen en voor veel categorieën junioren, waarvoor jaarlijks honderden teams op de been komen.

Ondanks alle activiteiten was de achterban niet tevreden over de wijze, waarop de Unie werd bestuurd. De *Atletiek-*

wereld begon in 1963 een actie onder het motto: 'Het roer moet om' die moest leiden tot een discussie over de te volgen koers. Het bestuur van de KNAU sprak over het buiten hangen van de vuile was. Het had echter nauwelijks verweer tegen de verwijten dat te weinig was gedaan om de internationale ontwikkelingen bij te houden en de vaderlandse atletiek attractiever te maken. Veel hielp het allemaal niet!

Adriaan Paulen: Van atleet tot president

De in 1902 in Haarlem geboren Adriaan Paulen maakte als jochie van vijftien jaar kennis met de atletiek bij Thienert in Edam. Hij overleed op 9 mei 1985 op de leeftijd van 83 jaar in een Eindhovenens ziekenhuis na een heupoperatie. Hij had na afloop van een IAAF-bijeenkomst in Zuid-Frankrijk een val gemaakt, waarbij hij een heup had gebroken. Het betekende het einde van een imposante atletiekcarrière en bestuurlijke loopbaan. Na het voorzitterschap van de KNAU (20 jaar) en van de Europese Commissie (12 jaar) bekleedde hij de functie van president van de Internationale Amateur Atletiek Federatie (IAAF), in een wereld die bol stond van politieke verwickelingen en grote sociale veranderingen.

De feiten spreken duidelijke taal over Paulens loopbaan:

1920-1924	acht keer nationaal recordhouder diverse afstanden
1920-1926	zesmaal Nederlands kampioen 400 en 800 meter
1920	finalist 800 meter Olympische Spelen van Antwerpen
1924	deelnemer Olympische Spelen van Parijs
1925	verbetering wereldrecord 500 meter
1926	deelnemer indoor Madison Square Garden in New York
1926	deelnemer TT in Assen
1928	deelnemer Olympische Spelen in Amsterdam
1935 e.v.	achtmaal deelnemer Rally van Monte Carlo
1944-1964	voorzitter KNAU
1946-1964*	lid Europese Commissie van de IAAF
1951-1961	bestuurslid NOC
1963	ere-voorzitter KNAU
1961-1965	vice-voorzitter NOC
1964-1976*	voorzitter Europese Atletiek Associatie, bestuurslid IAAF
1965-1971	directeur NOC
1971	erelid NOC
1976-1981	voorzitter IAAF

* In die functie was hij qualitate qua vertegenwoordiger van Europa in het IAAF-bestuur.

Adriaan Paulen werd in 1981 'ere-president for life' van de IAAF. Hij was verder in de oorlogsjaren voorzitter van het Heerlense AVON (Atletiek Vereniging Oranje Nassau). Deze club benoemde hem tot erevoorzitter.

Paulens sportieve en bestuurlijke loopbaan dwong veel respect af, maar ook zijn maatschappelijke carrière was niet mis. Hij was, zoals

Zijn grote hobby: auto en motorrally

dat in Limburg heet, 'in de kool grootgebracht.' Hij kende daar elke heuvel en mijngang. Z'n dochter:

'In de oorlogsjaren maakte mijn vader deel uit van sabotageploegen die 's nachts spoorlijnen opbliezen. De volgende dag vergaderde hij als mijnjengenieur doodleuk met officieren van het Duitse leger om uit te leggen dat door sabotage de steenkool niet kon worden vervoerd.'

Paulen belandde in 1943 in de dodencel in St. Michielsgestel. De Duitsers lieten hem vrij, toen hij voorgaf de namen van mijnstakers en onderduikers niet te kennen.

De Duitsers zouden hem nooit hebben laten gaan als zij hadden geweten, hoe hij hen voor de voeten zou lopen tijdens het Amerikaans offensief dat in september 1944 leidde tot de bevrijding van Zuid-Limburg. Via verzetskanalen kreeg Paulen contact met de oprukkende geallieerden. Met zijn uitzonderlijke kennis van het frontgebied wees hij hen de weg door op een tank voorop te gaan. Later merkte hij hierover op:

'Allemaal prachtig natuurlijk, maar midden in een veldslag bovenop een tank gaan zitten heeft natuurlijk niets met heldendom te maken.'

Anderen vonden dat wel, want na de oorlog kreeg Paulen uit handen van Prins Bernard de Militaire Willemsorde, de hoogste militaire onderscheiding. In de omschrijving heette het:

'Door persoonlijk aan de gevechten deel te nemen en door op buitengewoon moedige en zeer kundige wijze als gids op te treden, onder vijandelijk artillerie- en mitrailleurvuur, aan het hoofd, hetzij van de aanvallende tanks, hetzij bij de voorste infanterie afdelingen.'

Van de Amerikanen kreeg hij de Medal of Freedom. Koningin Wilhelmina benoemde hem in 1982 tot ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. In dat jaar ontving hij uit handen van IOC-voorzitter Juan Antonio Samaranch de Olympic Order in zilver.

Paulen was geen gemakkelijk man en zeker niet bescheiden. Velen

Adriaan Paulen ere-president van de IAAF

vonden hem autoritair en kwalificeerden hem als een regent. Hij stond pal voor zijn idealen. Goedkope populariteit interesseerde hem niet. Hij werd in het buitenland veel meer gewaardeerd om zijn enorme kennis en werkkraft dan in eigen land, waar hij ooit *'de wereldrecordhouder blauwe blazerdrager'* werd genoemd. Als atleet was hij al een opgewonden standje. Dat kwam hem tweemaal op een schorsing te staan, omdat hij juryleden had uitgescholden.

Paulen heeft tweemaal als atleet een reis naar Noord-Amerika gemaakt en boekte daar diverse overwinningen. In september 1925 maakte hij de reis met het stoomschip Berengaria. Elke morgen om vijf uur trainde hij, tot stomme verbazing van de bemanning, op het 150 meter lange dek van het schip. Als ploegleider schaarde Paulen zich bijna altijd aan de zijde van 'zijn' atleten, als die naar zijn mening tekort waren gedaan. Zijn luidruchtig optreden bij de Europese kampioenschappen in 1934 is daarvan een voorbeeld. De als tweede geplaatste Chris Berger werd, dankzij Paulens aanhoudende pro-

testen, toch nog kampioen op de 100 meter.

Paulen nam nooit een blad voor de mond. In zijn soms verbijsterende openhartigheid voegde hij 400 meterkampioen Fred van Herpen de legendarische woorden toe: *'Je moet niet lullen, maar lopen.'* Hij kon het ook hebben dat het latere Tweede Kamerlid Mieke Sterk hem voor rotte vis uitschold. Hij gaf haar meteen lik op stuk.

Paulen had het geluk tijdens zijn KNAU-voorzitterschap twee uitzonderlijke bestuurders aan zijn zijde te hebben gehad. Dat waren de secure en actieve Bas Wirtz, die een kwart eeuw secretaris van de Unie was, en de met atletiek 'getrouwde' Jo Moerman, als secretaris van de Nationaal Technische Commissie. Toch boterde het niet altijd tussen de bestuurders. Aan de Blekerssingel in Gouda ging het vaak stormachtig toe en meer dan eens gooide een bestuurslid kwaad de deur van de vergaderzaal achter zich dicht. Wirtz' assistent Ben van Niekerk, in dienst bij de Unie als administrateur, kon er jaren later nog smake-lijk over vertellen.

Met de districten lag Paulen nogal eens overhoop. Vooral met Groningen-Drenthe, waar de voor het leven uitgesloten ex-SS'er Henny van Groningen à Stuling weer een voet tussen de KNAU-deur probeerde te krijgen. Hij werd daarbij geholpen door een aantal lieden die *'het allemaal niet zo erg hadden gevonden'*. Het leidde tot conflicten die jaren hebben doorgesudderd. Met het eigen district Zuid had Paulen ook vaak problemen.

Ad Paulen had veel omhanden. Hij verbleef eind de jaren vijftig lange tijd als VN-adviseur in Korea. Vice-voorzitter Wim Dijkstra nam het voorzitterschap in die tijd waar. Ook later verbleef hij voor de IAAF en de EAA veel in het buitenland. *'Wij zagen onze vader'*, aldus zijn dochter, *'vaker niet dan wel. Meestal was hij alleen op dinsdag thuis.'*

Na negentien jaar voorzitterschap vond Paulen het welletjes. Nadat zijn afscheid had aangekondigd, ontstond in 1963 grote commotie over zijn opvolging. Zou het de Hagenaar Frans Jutte moeten worden, in die dagen NTC-voorzitter, of de PSV'er Piet van der Heijden,

voorzitter van het district Zuid? Het werd geen van beiden, want in een tumultueuze vergadering in Krasnapolsky kwam oud-voorzitter Ad Strengholt nog één keer opdraven. Hij kreeg in een magistrale speech de Unie-neuzen weer in dezelfde richting. Het gevolg was dat Paulen nog een jaar bleef. Frans Jutte volgde hem in 1964 op.

Als 74-jarige werd Adriaan Paulen in 1976, kort voor de Olympische Spelen in Montreal, met grote meerderheid als voorzitter van de IAAF gekozen. Hij was pas de derde IAAF-voorzitter van de in 1912 opgerichte wereldfederatie. De eerste voorzitter was de Zweed J. Sigfrid Edström. Hij werd in 1946 opgevolgd door de Engelsman Lord Burghley, Markies van Exeter, die winnaar van de 400 meter horden bij de Olympische Spelen van Amsterdam in 1928. In 1981 maakte Paulen plaats voor de Italiaan Primo Nebiolo. Het afscheid van Paulen in 1981 verdiende geen schoonheidsprijs en droeg een geforceerd karakter. De Duitse schoenenfabrikant Horst Dassler speelde een grote rol in de intriges die leidden tot het terugtrekken van Paulen en het benoemen van de Italiaan Primo Nebiolo tot voorzitter van de IAAF. De voorgeschiedenis gaat terug naar de Spelen in Mexico van 1968. De Duitse sportschoenenfabrikanten, de gebroeders Adolf en Rudolf Dassler, waren in dat jaar zeer actief met het promoten van hun merken Adidas en Puma.

Zij betaalden atleten onder tafel. Ad Paulen vond dit een kwalijke zaak. In woord en geschrift ageerde hij tegen die praktijken. Zo merkte Ad Paulen in het West-Duitse blad *Der Spiegel* op: *'Wij krijgen pas rust, als de Dasslers naar Siberië verhuizen.'* Horst Dassler (Adidas, zoon van Adolf) voelde zich – ook door andere uitlatingen van Paulen – gekrenkt. Hij dreigde met een proces. De ophief leidde ertoe dat in 1969 door de IAAF-Council (de algemene vergadering) het zogenaamde 'witte schoenenplan' werd aanvaard. Dit plan hield in dat voortaan uitsluitend witte schoenen zonder logo mochten worden gedragen op internationale wedstrijden. Nadat de Dasslers hadden beloofd

met betalingen te stoppen, werd dit besluit ingetrokken. Horst Dassler zocht naar andere wegen om de IAAF bij zijn commerciële activiteiten te betrekken. Door zijn ervaringen met de onafhankelijke en onkreukbare Paulen vond Horst Dassler hem niet de man de IAAF te blijven leiden. De minder scrupuleuze Italiaan Primo Nebiolo wilde maar al te graag.

De twee vonden elkaar en smeedden plannen Paulen aan de kant te zetten door – met schone beloften – ontwikkelingslanden over te halen op Nebiolo te stemmen.

De door hen gevoerde campagnes (ondermeer gratis vliegtickets) leidden ertoe dat Dassler aan Paulen liet weten dat de meeste landen Nebiolo zouden steunen. Hij wilde ‘zijn vriend’ Paulen behoeden voor gezichtsverlies en adviseerde hem af te zien van herverkiezing.

Uiteindelijk zou Horst Dassler, zo gaat het verhaal, in 1981 in een hotel in Parijs een ontmoeting tussen de Italiaan en de Nederlander hebben gearrangeerd. Bij die gelegenheid zou Paulen aan het verstand zijn gebracht dat Nebiolo vrijwel alle derdewereldlanden en het Oostblok op zijn hand had gekregen. Hem werd duidelijk gemaakt dat het daarom beter was het met Nebiolo op een akkoordje te gooien. Paulen trok zijn kandidatuur voor herverkiezing in onder de voorwaarde dat hij kon doorgaan met de organisatie van zijn geesteskind: de wereldkampioenschappen. Die beleefden in 1983 in Helsinki hun première. Het waren ‘zijn’ kampioenschappen en Adriaan Paulen was daar zeer trots op. Nebiolo werd in Rome, bij acclamatie, gekozen als zijn opvolger. De IAAF benoemde Paulen tot ere-president. Paulens eigen woorden over zijn nederlaag waren:

‘Het was onrechtvaardig. Ik ben nog steeds niet tevreden met de manier, waarop Nebiolo voorzitter is geworden. Op oneerlijke wijze ben ik opzij gezet en dat heb ik hem keihard gezegd ook’. In gesprekken met mij (B.K.) heeft Paulen er geen twijfel over laten bestaan dat met hem een vies spelletje was gespeeld. Hij heeft nooit in het onrecht kunnen berusten.

‘Mijn vader kon soms naïef zijn. Hij probeerde altijd het beste in andere mensen te zien. Hij was intelligent, maar in bepaalde opzichten niet schrander. Hij is afgetreden, omdat hij niet wilde verliezen’, aldus zijn dochter.

Nebiolo's wil was wet

Primo Nebiolo: Big boss van de IAAF

Nebiolo bouwde ‘zijn’ federatie in korte tijd op tot ‘s werelds grootste sportorganisatie, waarvan in de 21ste eeuw meer dan 210 landen deel uitmaken. Hij verkreeg vooral aanhang in de derde wereldlanden die hij veel ontwikkelingsgelden toeschoof. Hij kon bij de kleinere

Bas Wirtz 24 jaar secretaris van het KNAU-bestuur

landen helemaal niet meer stuk door het invoeren van het systeem van ‘one country, one vote’. Het betekende dat de stem van kleine landen met weinig atleten voortaan even zwaar woog als die van mega-organisaties met vaak honderdduizenden leden. China, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Rusland, Spanje en de Verenigde Staten hebben nu één stem, maar dat geldt ook voor Andorra, Aruba, Bhutan, Comoren, San Marino en Vanuatoe. Dat dit zeer tegen de zin was van de grote landen zal duidelijk zijn. Zij zagen hun numerieke meerderheid en daarmee veel van hun macht verloren gaan. De verplaatsing van het IAAF-hoofdkwartier van Londen – toch de bakermat van de atletieksport – naar het mondaine belastingparadijs in Monaco, werd hem ook niet overal in dank afgenomen. Nebiolo dulde geen tegenkandidaten. Hij werd zesmaal gekozen en herkozen als IAAF-voorzitter. In alle gevallen gebeurde dit bij acclamatie. Nebiolo overleed op 7 november 1999. De Senegalees Lamine Diack volgde hem op.